

Unitat 4

L'època de l'imperialisme (1870-1914)

1 Segona Revolució Industrial

1.1 Causes

- **Augment de la població:** a finals del s. XIX i principis del XX, **Europa** va esdevenir **exportadora de població** cap a Amèrica. Els britànics també emigraven a Austràlia, Nova Zelanda i Sud-àfrica.
- **Noves fonts d'energia i indústries:** amb el **petroli** i la invenció del motor de combustió interna es van desenvolupar les grans companyies d'automòbils, com la Ford. Apareix la **indústria química** (adobs, colorants, explosius, sector farmacèutic i mèdic) i es potencia la **siderúrgia** (acer, alumini, níquel, coure). Es va innovar en la **construcció** amb els primers gratacels i altres estructures metàl·liques.
- **Nous mitjans de transport:** **aeris** (avió, zepelí) i **marítims** (millores en els vaixells i invenció del submarí pel català Narcís Monturiol). L'electricitat va permetre desenvolupar **transports urbans** (tramvia, metro) i **comunicacions** (telègraf, telèfon, ràdio).
- **Altres invents:** fotografia, cinema.

1.2 Canvis econòmics i socials

- Consolidació de la gran empresa capitalista a través del control dels sectors productius (monopoli).
- Nova organització de la producció: treball en cadena de muntatge. Cada treballador s'especialitza en una part del producte i ha d'actuar en un temps determinat.
- Les empreses inverteixen en I+D (investigació científica i desenvolupament tecnològic).
- Alguns empresaris apugen els salaris per estimular el consum dels seus productes.

2 L'imperialisme

2.1 Definició

A finals del s. XIX, s'inicia un procés de domini territorial, a distància o amb la colonització, d'Àfrica, Àsia i Oceania per part dels països industrialitzats d'Europa, els EUA i el Japó.

2.2 Causes econòmiques

- Controlar les fonts d'energia i les matèries primeres necessàries per a la indústria.
- Garantir la seguretat dels mercats per als productes de la metròpoli (estat colonitzador).
- Donar sortida a l'excedent de població europea.

2.3 Altres causes

- **Polítics:** el nacionalisme radical convertia l'imperialisme en un element de prestigi pels èxits militars i les conquestes de territoris.

- **Ideològiques:** pretesa superioritat de la raça blanca i la religió cristiana.
- **Interès geogràfic i científic:** explorar nous territoris i per descobrir-hi recursos naturals i humans.

3 Imperis colonials

3.1 Regne Unit

Durant l'època **victoriana**, de la reina Victòria (1837-1901), besàvia d'Isabel II, la mare del rei actual, Carles III, va viure una etapa de bonança econòmica. Però, la indústria havia d'afrontar la competència dels EUA i Alemanya. La voluntat d'aturar l'expansió colonial d'Alemanya seria una de les causes de la Primera Guerra Mundial (PGM).

Va dominar l'imperi més gran del món, que anava des de **Canadà** a **Austràlia**, passant per **Egipte**, **Sud-àfrica** i l'**Índia**, amb enclavaments estratègics com **Gibraltar** i **Hong Kong**.

3.2 França

Es converteix en una potència colonial durant el **Segon Imperi de Napoleó III** (1851-1871). Era la segona en extensió territorial. També era més dispers i menys rendible que el britànic. Controlava el **nord-oest d'Àfrica** (Marroc, Algèria, Tunícia), les conques dels rius **Senegal** i **Níger**, la **Cotxinina** (regió del Vietnam) i el **sud-est asiàtic**.

3.3 Alemanya

A partir del **Segon Imperi** (1871), es va convertir en una gran potència industrial (sector del metall i químic). La seua rivalitat amb França i Regne Unit l'abocarien a la PGM. Posseïa territoris a Àfrica (**Togo**, **Camerun**, **Namíbia**, **Tanzània** i **Ruanda**), Àsia (zones al **nord de la Xina**) i Oceania (part de **Nova Guinea** i **Samoa**).

3.4 Estats Units d'Amèrica (EUA)

Presentaven dos models socials i econòmics oposats: el dels **estats del nord**: industrial i urbà, i el dels **estats del sud**, de grans plantacions esclavistes de tabac i cotó. El desig del president **Abraham Lincoln** (1809-1865) d'alliberar els esclaus va ser combatut amb la rebel·lió dels estats del sud que van iniciar la **Guerra de Secessió** o Guerra Civil dels Estats Units (1861-1865). La victòria dels estats del nord va suposar l'abolició de l'esclavitud.

Des d'aleshores, van experimentar un fort creixement de la població a causa de la immigració europea i asiàtica i van iniciar l'expansió territorial cap a l'**Oest** (*Far West*). L'exèrcit va exterminar o arraconar en reserves la població indígena (**Primeres Nacions** al Canadà). Tot l'anterior sumat a la riquesa en recursos naturals, va convertir els EUA en una gran potència econòmica.

Controlarien Alaska (comprada a Rússia per 7,3 M\$), Hawaii (50è estat dels EUA), Cuba i les Filipines (arrabassades a Espanya).

3.5 Japó

A mitjan s. XIX mantenia un sistema feudal, però va iniciar un seguit de reformes amb la **Revolució Meiji**, nom de la dinastia imperial que va imposar un procés de modernització de l'estat i l'exèrcit i d'industrialització. La manca de petroli, carbó i ferro va dur-lo a una expansió

per Àsia, que causaria una guerra amb Rússia (1904-1905). La victòria va permetre al Japó ocupar **Manxúria** (regió del nord-est de la Xina) i **Corea**.

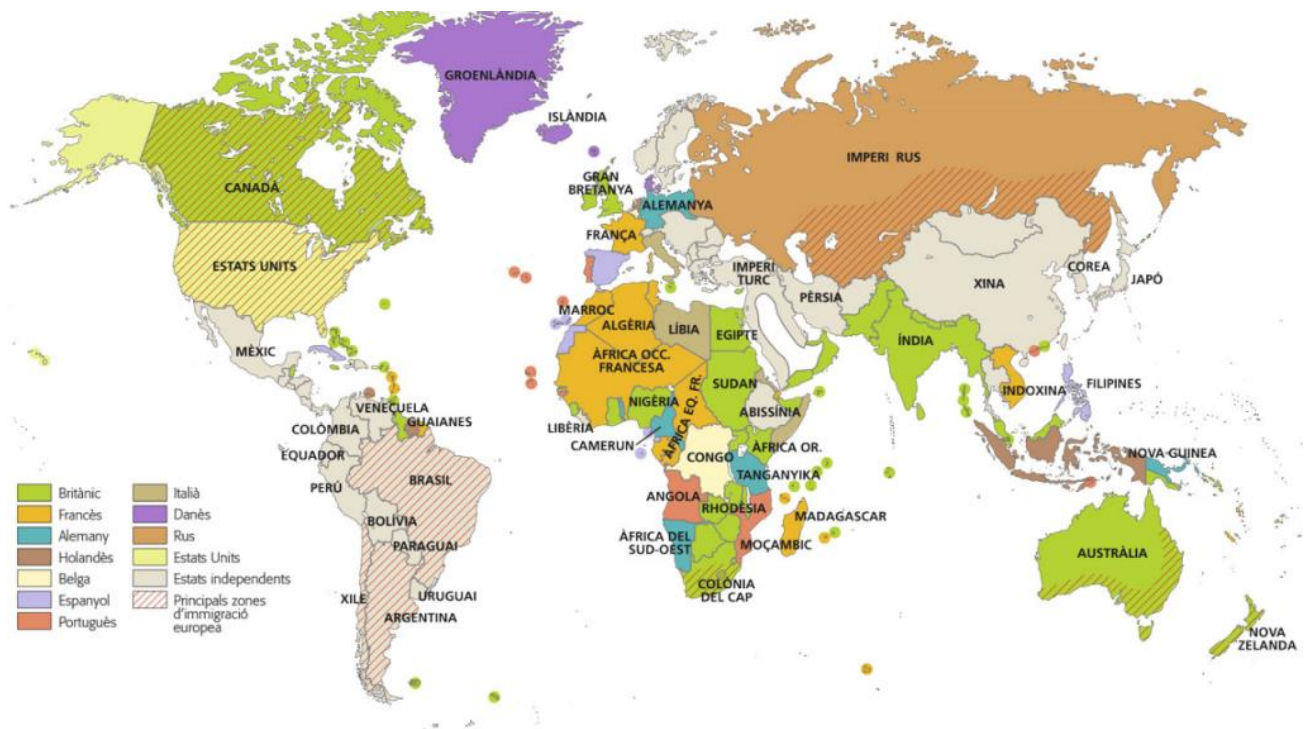
3.6 Espanya

Colònies a finals del s. XIX: Cuba, Puerto Rico, Filipines, Riu d'Or (Sàhara Occidental), Riu Muni (Guinea Equatorial).

3.7 Altres imperis

<i>País</i>	<i>Colònies</i>
Bèlgica	Congo, Ruanda, Burundi
Dinamarca	Illes Fèroe, Islàndia, Groenlàndia
Itàlia	Abissínia (Etiòpia), Eritrea, Líbia, Somàlia
Països Baixos	Indonèsia, Guaiana (Surinam)
Portugal	Guaiana, Macau, Timor Oriental, Angola, Cap Verd, Guinea Bissau, Moçambic
Rússia	Sibèria

Els imperis colonials a la fi del segle XIX

4 Conseqüències de l'imperialisme

4.1 Econòmiques

- **Dependència econòmica:** les metròpolis van fer que les millors terres de les colònies es dediquessin a plantacions de cacau, cafè o cotó per a la exportació. Això va destruir l'economia local i ha causat crisis alimentàries. També causa dependència la mineria i altres explotacions de matèries primeres.
- **Tractats comercials** perjudicials per a les colònies i molt favorables per a les metròpolis.

4.2 Demogràfiques

- **Guerres:** causen grans mortalitats en la població indígena. Els supervivents eren esclavitzats.
- **Malalties:** els indígenes resten indefensos davant malalties pròpies d'Europa (grip, verola).

4.3 Socials i culturals

- **Fronteres artificials:** obliguen els enemics a conviure o separen comunitats. Això ha causat guerres civils.
- **Imposicions culturals:** polítiques actives per substituir la cultura, llengua o religió indígenes per les dels colonitzadors.

Ocupació belga a l'Àfrica

- Al Congo: el rei Leopold II va imposar un règim autoritari que va causar la mort d'entre 10 i 15 M de congoleesos. El 30 de juny de 2020, amb motiu del 60è aniversari de la independència de la República Democràtica del Congo, el rei Felip de Bèlgica va lamentar els perjudicis del colonialisme, però no va demanar perdó. Avui dia, la mineria de cobalt en aquest país (destinada als telèfons mòbils, p. ex.) segueix afectada pel treball infantil forçós.

- A Ruanda i Burundi: va donar el poder a la minoria ètnica dels tutsis. Quan aquests van reclamar la independència, els belgues van traspasar el poder a la majoria ètnica dels hutus. Aquesta política va atiar l'odi entre aquests grups, que han protagonitzat massacres. La més recent, el 1994, amb 800.000 morts (sobretot, tutsis).

5 L'art de la 2a meitat del s. XIX

5.1 Impressionisme

Estil aparegut a París que va revolucionar la pintura perquè ja no calia reproduir la realitat com s'exigia a les acadèmies. Aquesta funció passaria a la fotografia, inventada a principis del s. XIX. L'impressionisme es caracteritza per una tècnica innovadora que vol mostrar escenes fugaces a través de la captació de la llum i el color precisos.

<i>Autors</i>	<i>Obres</i>
Édouard Manet	<i>El dinar campestre</i> (1863)
Berthe Morisot	<i>El bressol</i> (1873)
Edgar Degas	<i>La classe de dansa</i> (1874)
Auguste Renoir	<i>El ball del Moulin de la Galette</i> (1876)
Claude Monet	<i>La catedral de Rouen</i> (sèrie, 1892-1894)
Paul Cézanne	<i>Natura morta amb cortinatge</i> (1899)

Impressió, sol naixent és obra del francès Claude Monet, del 1872. És un oli sobre tela i té unes dimensions de 48 x 63 cm. Actualment, es troba al Museu Marmottan Monet de París. Aquesta pintura representa la sortida del sol al port de Le Havre, a la regió de Normandia. Monet utilitza pinzellades curtes i ràpides amb tons freds de blau i gris contraposats als taronges del sol. El color es barreja al quadre no a la paleta. Així transmet la llum tènue del moment, la boira i el fum de les fàbriques. Els detalls són mínims. El sol ressalta en un entorn confús, ocupa gairebé el centre de la composició i reflecteix el seu color taronja intens a l'aigua. També s'hi reconeixen, a contrallum, tres barques en diagonal amb figures indefinides d'alguns pescadors i un d'ells que rema. La sensació que ens transmet és la d'una calma misteriosa i la d'un instant fugaç.

Aquesta peça és famosa per haver donat nom al moviment impressionista. En una exposició del 1874, el crític Louis Leroy va utilitzar el terme *impressionisme* per descriure-la, de manera irònica, a causa de la falta de detalls; però, finalment, el terme va quedar associat a aquest estil revolucionari. Aquest quadre és fonamental en la història de l'art, ja que representa l'inici d'un nou corrent que trencava amb les convencions acadèmiques (academicisme) i situava la percepció individual i la interpretació de l'artista al centre de la creació avantguardista.

5.2 Postimpressionisme

Presenta una deformació més notable de la realitat, inici de l'abstracció d'estils posteriors.

Autors	Obres
Vincent van Gogh	<i>La nit estelada</i> (1889)
Henri Toulouse-Lautrec	<i>La Goulue</i> (1891)
Paul Gauguin	<i>Arearea</i> (<i>Divertiment</i> , 1892)

Arearea és un oli sobre tela de 75 per 94 cm que es troba al Museu d'Orsay (París). Forma part d'un conjunt de quadres sobre Tahití, illa de la Polinèsia francesa. Els seus títols en idioma tahitià i els temes tractats van desencadenar crítiques. Gauguin va considerar que aquest era un dels seus millors llenços i va comprar-lo abans d'abandonar Europa. Quant a la composició de l'obra, en el primer pla, trobem un gosi dos dones indígenes assegudes al terra a la vora d'un arbre. Una d'elles toca una flauta, l'altra ens observa. Mentre que, a l'escena del segon pla, unes altres rendeixen culte a una estàtua d'una deïtat. Els colors predominants són càlids amb tonalitats grogues, rogenques i taronges. Encara que es combinen amb alguns colors freds, com en el cabell o la vegetació. L'obra mostra el respecte de l'autor per la cultura polinèsia, amenaçada per les imposicions colonialistes.